

ՏԱՍՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄԱՅԿ

Տարեկան պիտու 10 րուբլ, կէս տարեկան 6 րուբլ:

Առանձին փոխարկեր 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի նմանատիպ մէջ:

Ոտարարարարարար փոխում են անգղիական:

Тифлис. Редакция «Маяк»

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Գոյություն ունի բնորոշում է ամեն լեզուով:

Հայտարարութիւնները փոխում են:

Խրատարարար րոտին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԳԻՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Նամակ Շուշուցի, Նամակ խմբագրութեան, Ներքին լուրերը — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Բաղարիւմ, Աղղիս, Պերմանիս, Պերմանիս, Արտաքին լուրերը — ԽԱՌ, ԼՈՒՐԵՐ, — ՀԵՌԱՎԻԹԵՐ, — ՏԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, Նամակ Թիֆլիսիայի:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

12 յունիսի

Չը նայելով որ Վարաբաղի ազգաբնակչության մի ստուար մասը պարագրում է միայն չերամա- պահութեամբ, չը նայելով որ այս կողմերում տասնեակ տարիներ կան, որ 30-ի չափ միտաք- սեայ գործարաններ բանում են, սակայն չերա- մապահութեան արհեստը ամենին չէ կատարե- լագործված այս կողմերում, չերամները զլիա- ւորապէս լինում են բացօթեայ առանց ծած- կոցի, որոնց լաւութիւնը կամ փայտը, կախ- ված է եղանակից: Այս տարի անընդհատ ան- ձրեանքը կատարեալ փաստ հասցին չերամա- պահներին, որոնցից ոչ մէկը կարող չեղաւ իր սպասածի 1/3-ն անգամ ստանալու, ուրեմն կաս- կած չունենք, որ մեր գործարանատէրերից մեծ մասը ստիպված կը լինեն փակելու իրենց գոր- ձարանները: Պրանսիայի պարզն Ալբիէի փոր- ձերը հին խտրալայի բոժոժի մեր կողմերում ու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, 6 յունիս 81

Ազգ. ժողովը գումարեցաւ յունիս 4-ին, ո- չինչ, և ոչ իսկ կրցաւ իր ստանապետը ընտրել: Նոր երեսփոխանաց ընտրութիւնները վաւերաց- նելով ժամանակ անցուց: Չարմանալի է. 21 տարի է երեսփոխանական ժողով ունինք և դեռ չենք որոշած թէ Պատրիարքարանի պաշտո- նեայ մը կրնայ երեսփոխան ընտրուիլ թէ ոչ: Պ. Պատրիարքան ընտրութեան առթիւ այս հար- ցը մէջ ելաւ, երկար վիճաբանութիւններ, պա- տարիանք հաստատական:—Ուրիշ երեսփոխ. մալ- երիտաւարը մը, պ. Մանուկեան, կը բողոքէր թէ իւր թաղին մէջ երեւն թող չեն տուած որ երեսփոխանական ընտրութեան մասնակցի:—Իր թաղին թաղական խորհուրդը մինչև անգամ կը դիմադրէ եղբւ, որ այդ պարունը բողոքէ առ ժո- ղով: Երկար բարակ վիճաբանութիւն ալ այս ղէպերի վրա: Ուրեմն երեսփոխանութիւնը այս- քան կարեւորութիւն ալ ունի որ կը բողոքեն. անշուշտ, մանաւանդ որ երբ մեր պատուարծան- ներն իրենց պարտականութեան միւսութիւնը ըմբռնեն, բայց այս անգամը ընտրութեանց մէջ տեսանք դարձեալ 10 քուէով—16 քուէով երես- փոխաններ ընտրուած, ժողովուրդը չըմբռնէր դեռ ընտրութեանց կարեւորութիւնը և չը վագէր քուէաւորին:

Ազգ. ժողովը պատարագի խնդիր մ'ալ ու- նեցաւ: Սոյ վեհաժողովը անցեալները գիւղի մը եկեղեցոյն մէջ պատարագ ըրած ատեն գոհացեր է իշխանման և Սոյ հանգուցեալ կաթողիկոս- ները յիշելով inde irai. երեսփոխանը հարցապն- դում կընեն, խնդիր կ'ունական խորհրդականին կերթայ, զալ հինգաթիւ ժողով կայ և այս խնդիրն վիճաբանութեան նիւթ պիտի ըլլայ:— Պատարագի մէջ վեհ. կաթողիկոսի անունը Սոյ գահակալի կողմանէ յիշուել կամ չը յիշուելը բնաւ ժողովրդեան մէջ կարեւորութիւն մը չու-

նեցած արդիւնաբերութիւնը վերականգնելու հա- մար, դարձեալ ապարդիւն անցեալեան զլիաու- րապէս այն տարուան եղանակի գրողութեան պատճառով:

Թէ ինչքան անհրաժեշտ է միջոցներ գործ դը- նել մեր կողմերի չերամապահութեան արհեստը կատարելագործելու, այդ ևս թողում եմ ըն- թեցողի զատողութեանը: Երեսփոխանցէ մի գիւ- ղական ընտանիք, որ իր ամբողջ յոյսը դրել է իր այն տարուայ բերքի վրա, որով միայն կա- րողանում է իր օրեկան ապրուստը հայթայթել, իսկ այդ փշանալուց յետոյ նա ստիպված է ապրել ամենայեւն չքաւորութեան մէջ: Երկ- րորդ բերքերի այդպիսով փշանալը կամ լաւ չը լինելը մեծ վնասներ է պատճառում և այն վա- ճառականներին, որոնք ունեն գործարաններ, ո- րոնք 100,000-ներով գումարներ մտցնում են այդ գործի մէջ իւրաքանչիւր տարի և իրենց արտադրած միտաքան չէ կարողանում մրցել Ֆը- րանսիայի աշխու միտաքանի հետ:

Եթէ անձրեանները բաւական վնասեցին այս տարուան բոժոժի բերքերին, ընդհակառակը շատ նպաստաւոր եղան ցորենի և գարու արուե- րին, որոնք մի առատ հունձք խոտանում են ապագային և աւելի էժանութիւն:

Այի քանի թուրք բաղդախոյրները դեռ ան- ցեալ տարուանից ամբարած ունէին բաւական ցորեն և գարի և նպատում էին դների բարձ- րանալուն. սակայն այժմ ստիպված են ամե- նաէժան գներով վաճառել:

Արէլ Ապրէսեանց

Նեցաւ, ոչ ոք հոգ կընէ. առկէց աւելի հոգ ընե- լու նիւթեր կան:—Ամենուն բերանը լորջ Տըֆ- րէնի անունն է. դեռ երեք օր է եկած է, հալիւ իր պաշտօնակիցները տեսաւ և անգղիական գաղթականութիւնը ընդունեցաւ:—Սոլթմանին ներկայանալէ վերջը պիտի ձեռնարկէ հետա- մուտ ըլլալ իրեն յանձնարարուած յայտարարի գործադրութեանը:—Թէպէտ և ոչ մէկ խնդիր կարգադրուած է դեռ. յունական հարցը դեռ անորոշ, Չէրնոգորիայի նոր հարց մը, որ սպառ- նալից կըլլայ, Թունուզի, Թրիքի խնդիրներն, Կրեպէն անհանգրաւորութիւններ, գանձային դա- տարկութիւն, բայց այս ամենքը արգելք չը պիտի ըլլան հայկական հարցը առաջ քշելու: Հոս կը լսուի թէ Լեւոնական տէրութիւնը մէկ խնդիրը լուծելէ վերջ ուրիշ խնդիր լուծման զրազելու գործիւնը մէկդի պիտի դնեն. այլ զրազելու գործիւնը մէկդի պիտի դնեն. այլ ամենուն համար միանգամայն աշխատելը լաւա- ցոյն կը սեպեն. դեպքանք զօրաւոր ճնշումներն սկսած են Բ. Դրան հետ, ինչպէս գաղղիացիք կը- սեն, trop cavalierement, պիտի վարուեն: Մաղ- թիւք որ այս ընթացքը չարունակեն:

Ուրիշ խնդիրներու լուծման համար թիւրք կառավարութեան յարուցած արգելքներուն վրա օտար թերթիւնը մէջ կրնան տեղեկութիւնը կար- դացուիլ. մենք միայն մերինն վրա խօսենք, Ուրիշ ատեններ բաւական գրած ենք. այս չար- թուան նորութիւնը Շէյխ Ուպտուլլահի Կ. Պոլիս բերուելու լուրն է: Քանի մը օր առաջ լրագրիւններն հրատարակեցին թէ Շէյխը վա- ճառուել է կառավարութեան ստիպմամբ, և առ- ջի օրն ալ ըսին թէ զինուորական հովիտութեան ներքե Կ. Պոլիս կը բերուի: Ինչպէս կըլլայ այս, կամ Շէյխը թրքաց նկարագրածին չափ զօրաւոր էր, այն ատեն զբողոքը ինչպէս ի- ընեց զԼուրը, այսպէս երեսի վրա կը թողուն, կամ թէ պատմութեանը չափազանցութիւն էին, և թիւրք իշխանութեան մասը կար այս դար- ձուածներուն մէջ, Ասոնց վրա շատ կը խօ- սուի, և Շէյխին Կ. Պոլիս բերուելը ամեն տե- րակ մեկնութեանց առարկայ է: Մեր մէջ տիրող կարծիքը այս է. որ Ուպտուլլահը չէ թէ պարսից հաճոյ ըլլալու կամ զնա պատմելու հա- մար Կ. Պոլիս կը բերեն, այլ բուն իսկ Հայաս-

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒՆ

Եւթ-Վարաբաղ, 6 յունիս

«Մշակի» 97 համարի առաջնորդող յօդուածը, որը վերաբերում էր մեզ, թղթակիցներին, կար- դացի ամենայն համակրութեամբ շատ ճշմարիտ է ձեր ասածը, որ թղթակիցները մեծ մասամբ գրում են դպրոցների, հոգաբարձուների, քահանաների... վրա: Բայց ինչ անես, որ ես փորձով, փաստերով գիտեմ և համոզված եմ, որ եթէ լրագրութիւնը դադարի մտաւել հոգաբարձուներին, վարժա- պետներին, այն ժամանակ մեր դպրոցները եր- րէք առաջադիմութիւն չեն ունենայ: Առ այժմ, ինչպէս փորձը ցոյց է տալիս, մինչև հոգաբար- ձուներին չը մտաւելու կամ չը խրախուսես, նրանք ոչինչ չեն անի: Ինչքան էլ որ անում են, դարձեալ նոր համար որ լրագրութեան մէջ խաղաղական չանեն իրանց: Եթէ համոզված լի- նէին, որ իրանց գործունէութեանց վրա լրագրութի- ւնը խօսող չը պիտի լինի, մի տարվայ մէջ դպրոցները քար ու քանդ կանեն: Այսպիսի պաշտօնակատարները գոյութիւն այնքան չեն վա- խոււ, որքան լրագրութեան մտաւելը, որ ժա- մանակ առ ժամանակ արթնացնում է այդ- պիտի քննած և անբարեխղճ պաշտօնակատարնե- րին: Նա

Ես ասուհետեւ ուշադրութիւն կը դարձնեմ այն կէտերի վրա, որոնք ձեր առաջնորդող յո- դուածում առաջարկում էք ձեր թղթակիցներին. բայց մի և նոյն ժամանակ չեմ կարող ուշադ- րութիւն չը դարձնել այն անխիղճ հոգաբարձու-

տանի բարեկարգութեան խնդրին: մէջ Կրան դօրաւոր նեցուկ մը ընելու համար: Բարձրաս- տիճան տաճկաց ոմանց բերնէն ելած խօսքերն այս կարծիքը կը հաստատեն: Շէյխը ինքնին դեպքանց պիտի հասկնէ եղբի թէ՛ քիւրդ ժո- ղովուրդը (?) երբէք չը պիտի կրնայ ներել որ մը ստանան Հայաստանի մէջ, որոյ հետեւութիւ- նը ուրիշ բան չը պիտի ըլլայ, բայց եթէ քիւ- ժամանակի մէջ քիւրդերու ոչնչանալը, հետեւ- բար ինչ որ ալ ըլլայ, իրենք պիտի դիմադրեն, և տաճկաց զաշտակցութիւնը իրենց հետ է: Ան- ցեալ օր թիւրք զինուորական մը, որ Հայաստան երկար ատեն պաշտօն վարած է, կըսէր «Եթէ գուք թողթիւնը ապաւինած էք, իսկապէս սուրի կ'ըլլանք եւս»—և իրապէս քիւրդ գործիւնը բա- ւական չարքներ պատրաստ կը պահէ մեզ: Այս- դեօք դեպքանց ամենուն անկեղծութեանը վրա- տան ենք, և չը պիտի գտնուին այս արեւմտե- ղութեան վտանգը պատճառ բռնելով մեզ խաղ- խաղցողներ: Տեսնենք. երբէք այսքան փափուկ վիճակի մէջ գտնուած չէինք:

Երկու երեք օր է մեր գրական հրատարակն ալ բաւական չիփոխութեան մէջ է. մեր գրա- ղէտներուն համար նմանը դեռ չը տեսնուած ղէպք մը պատահեցաւ. Պ. Նիկողոսեան մենա- մարտութեան կը հրաւիրէ Թէր ճիւղին Եֆ- քե և արի մէջ իրեն ղէմ նախատական լեզու գործածող պարունը, որ Պօլսեցի կը ստորա- գրէ:—

Քանի որ պ. Նիկողոսեան Կ. Պոլիս է, չարք մը յօդուածներ կը հրատարակէ Նախ (Մասիս), ապա Մասն գումար է և Հայրենիքի մէջ: Մեզ համար այս յօդուածները շատ հետաքրքրական էին և կարեւորութիւն ունէին, վասն զի հեռուէն մեր մէջ եկած հայու մը վրա ինչ տպաւորու- թիւն ըրած ըլլալին կուգէինք տեսնել, և շատ բաներ որ սովորութիւն ըլլալով ալ մեր աչքին չէր զարնէր, բոլոր իր պարզութեամբ կրնար նորա աչքին զարնել: Այդ յօդուածները մեծ արձագանք գտան, որք Հայաստանի վերածնունդը փութաց- նելու կենսական հարցերու վրա էին: Բոցուած- ներին իրենց հակառակորդներն ունեցան, բայց պաշտպաններն շատ մեծ էին ու մի քանիները

թեան, խարբայ վարժապետների վրա, որոնք ազգի դառն քրտնալով վատաբան փողերը ան- խղճաբար իմ աչքի առաջ լափում են և միա- ժամանակ խաբուած զանազան խարբայի ճանա- պարհով: Հազարաւոր օրինակներից միայն եր- կուսը առնեմ. Վարաբաղի դպրոցը 20 տարի է գոյութիւն ունի, երեք տարի է, որ նոր մե- ծածակս դպրոցը վերջացրել են. 20 տարվայ չըջանի մէջ ոչ հոգաբարձութիւնն է հայիւ տուել հասարակութեան, և ոչ վարժապետները իրանց տարեկան գործունէութեանց մասին: Հասարակութիւնը ոչ ոք չէ իմանում թէ իրանց դպրոցը տարեկան ինչքան ծախս ունի, ինչքան փող ունի, ինչքան մուտք, որքան դրամագլուխ, ում ձեռքն են այդ փողերը: Մինչև որ լրագրու- թիւնը չը խօսի, ժողովուրդը չի արթնանայ և հոգաբարձութիւնը հայիւ չի տայ և մի օր զըպ- րոցը սնանկացած կը հրատարակվի:— Հոգա- բարձութեան ժամանակը մի տարի է անցել է, ոչ դուրս են գալիս ասպարիզից, ոչ գործում են և ոչ ուրիշին են յանձնում: մինչև լրագրութիւ- նը չը խօսի, չարթնացնի ժողովրդին, ոչ ժողով կազմող կը լինի և ոչ հոգաբարձու ընտրող: Վերջապէս, իմ կարծիքով, առանց լրագրի բե- րանով վատերին մտաւելու, լաւերին խրախու- սելու, մեր դպրոցների կեանքը վտանգի մէջ է: Թէ «Մշակը» որքան ազդեցութիւն է անում մեր ընթերցող հասարակութեան վրա ե՛րբան օ- գուտներ է տալիս մեր դպրոցներին, ես կը բա- ցատրէի օրինաւոր փաստերով: Եթէ միայն տեղ լինէր «Մշակի» էջերում: Այն ժամանակ կարդա- րացնէիք ձեր այն թղթակիցներին, որոնք շատ

«Մշակի» մէջ արտատպուած տեսանք, և շուտ միանան ալ կարտատպութիւն, և Ռուսաստանի հայք ալ կրնան դատել թէ իրենց հայրենակիցը ինչպիսի գովելի տեսակէտներով գրիչ կը շարժէ:—Արդարեւ պ. Նիկողոսեանի յօդուածներուն մէջ կան գաղափարներ, որք կրնան քննադատու- թեանց առարկայ ըլլալ, և մենք իսկ կուգէինք քանի մը կէտերուն վրա խօսել, բայց այնքան շուտ առաջ կըրթան գործերը, որ ժամանակին չը ներեց:—Ինչ որ ալ ըլլան քննադատելի կէ- տերն, պ. Նիկողոսեանի յօդուածները լուրջ նկատողութեան առնելու արժանի են, ինչպէս «Մշակ» ալ ըրաւ:— Կ. Պոլսոյ մէջ քննադատ- ները չուգեցին, ըսենք թէ կարող չեղան, ին- լացի կերպով դատել և հերքել: մի քանի տկար կէտերու վրա բոլոր ուժերնին թափելին մեծ բան չէ:— Պ. Նիկողոսեան երբեմն այնպիսի լեզու կը գործածէ, որ վտարի ներգաշտակու- թիւն սիրող նուրբ ու փափուկ ականջներու շատ ախորժկի չը հնչէր. Crime lèse-har- mo- — Պարոնին մէկը բիւզանդական հայոց նուրբ ցասմանը թարգման կը հանդիսանայ, և Թէր ճիւղին Եֆքե և ար հայաստա թրքայե- ղու թերթին մէջ կը յարձկի պ. Նիկողոսեանին ղէմ, նորա անձնականութիւնը անպատուել ու նախորդ օրէն Թէր ճիւղին կը յայտարարէր, թէ երկրորդ օրը այսպիսի յօդուած մը պիտի հրատարակէ: Պ. Նիկողոսեան նախապէս իր այցեւորման վրա երկու տողով կը հաղորդէ խմբագրութեան, որ սկզբունքներու համար կըր- նան իրեն ղէմ գրել, սակայն ուղղակի իր անձին ղէմ և անհատականութեանը զաչող բացատրու- թիւններու ներդաւմա պիտի չը գտնուի: Կերեի թէ այս ազդարարութեան վրա նամակին ոճը կը փոխուի. բայց ինչ որ անբացատրելի է այդ լոկ անձնական երկտողը Թէր ճիւղին մէջ հրատարակեալ տեսնելին էր:— Պօլսեցի ստորագրութեամբ պ. Նիկողոսեանի ղէմ գրուած նամակը իր բացազանութեանը մը և գեւեղի ղեմով կարեւորութիւն մը չէր ստանայ ընակա- նապէս:— Թէր ճիւղին խմբագրութիւնը զա- նազան անգամներ պ. Նիկողոսեանի ղէմ փոք- րիկ սխեմներ կը հրատարակէր և մեծ խնամքով կը ժողովէր ու կարտատպէր նորա ղէմ գրուած